

zal het nog toeval zijn. Maar de koekoek is daarin knapper, en weet in 't dichtste kreupelhout, dat met allerlei onkruiden, grassen en klimplanten dooreengegroeid is, de verborgenste nesten te vinden.

Wat mag nu wel de reden zijn, waarom de koekoek geen eigen nest maakt en zelf niet broedt?

Wat de nestbouw betreft, neemt Sharpe aan, dat de tijd daartoe ontbreekt. Er zijn, gelijk wel algemeen bekend zal wezen, in de koekoekenwereld veel meer heeren dan dames. Van een eigenlijke paring, zooals bij andere vogels, komt niets, want ieder wijfje wordt steeds achtervolgd door meerdere mannetjes, en schijnt daar ook wel schik in te hebben. Die dames leven in zoogenaamde „polyandrie“, en dit is ook de oorzaak van het lawaai, dat de koekoeken steeds maken.

Zoo'n wijfje nu, dat maar werk heeft, om het twee, drie of meer heeren naar hun zin te maken, heeft geen tijd over voor zulk een prozaïsch werk als het bouwen van een nest. En wat verder stille huiselijke bezigheden als broeden en de kinderen grootbrengen betreft, dank u! 't Is een echte uitgaanster! Moet er een ei gelegd worden, welnu, dan wordt het maar fluks in iemands anders huis gebracht en die zal er wel verder voor zorgen.

Trouwens, wanneer de koekoek werkelijk paarde, zouden de overtollige mannetjes het wijfje bij het broeden storen en er zou van de zaak niet veel terecht komen. Dit storen van broedende wijfjes en de noodlottige gevolgen ervan, is de jagers wel bekend bij een geheel andere vogelsoort, namelijk de fazant. Deze leeft niet in polyandrie, maar is polygaam, en men zorgt daarom, dat er in 't voorjaar in de jachtvelden veel minder hanen aanwezig zijn dan hennen. Overtollige hanen zouden de reeds broedende hennen zeker storen en zodoende de vooruitzichten op een goede wildstand bederven.

Om het zelf niet broeden te verklaren, heeft men ook aangenomen, dat de koekoek slechts met lange tussenpoozen een ei legt, en dat dus de eerst gelegde eieren bedorven zouden zijn, wanneer eindelijk het broedsel compleet was. Deze hypothese wordt evenwel tegengesproken door dr. Rey, die beweert, dat gemelde tussenpoozen veel korter zijn, dan men meestal denkt, omdat een wijfje in de betrekkelijk korte legtijd wel van 17 tot 22 eieren kan voortbrengen. In verband daarmee schijnt het wel, dat de door Sharpe opgegeven redenen van afwezigheid van nestbouw en broedlust de meest aannemelijke zijn.

Het koekoeksei wordt tegelijk met de overige in 't nest aanwezige eieren uitgebroed (de tijd van bebroeding is 11 à 12 dagen) en het jong door de oude vogels met hun eigen jongen opgevoed. Weldra wordt de kleine koekoek een groot dier, dat voor zich alleen de geheele ruimte van het nest nodig

heeft. Hij dringt er dan de jonge kwikstaartjes, piepertjes of andere eenvoudig uit en deze gaan verloren. Alleen de groote veelvraat blijft over en de beide ouden hebben genoeg te doen, om hem van voedsel te voorzien. Weldra is hij grooter en veel grooter dan de pleegouders, maar laat zich nog maar steeds door hen voeren. Zoo heb ik in mijn verzameling een jonge koekoek, bijna zoo groot als een zwarte lijster, die, toen hij geschoten is, nog door een kwikstaart werd gevoerd. Ook heb ik in de Haagsche Dierentuin eens een koekoek in een kooi gezien, die al flink ontwikkeld was en die zich liet voeren door een kwikstaartwijfje, zijn pleegmoeder, die in dezelfde kooi was opgesloten. Die koekoek was gehaald uit een in de dierentuin gevonden nest, en in een klepkooi gezet, waarin de mama kwikstaart zich al spoedig had laten vangen. 't Was aandoenlijk, om te zien, hoe het kleine fijne vogeltje meelwormen stopte in de wijd geopende bek van die lompe koekoek. 't Scheen wel of het arme diertje er zelf geheel in kon verdwijnen.

Waar nu veel koekoeken zijn, worden niet weinig nesten van andere vogels verstoord en hun broedsel vernietigd. In dat opzicht zijn de koekoeken dus wel schadelijk te noemen, maar aan de andere kant zijn ze weer zeer nuttig door het verdelgen van een menigte insecten, waarbij er zijn, die door andere vogels niet gegeten worden, zooals die harige beerupsen en processierupsen.

Wat wij schadelijk en onschadelijk noemen is alles maar betrekkelijk. De natuur zorgt wel voor de instandhouding van een zeker evenwicht. Zoo dacht ik bij het lezen van Rey's waarnemingen bij Leipzig, dat het toch bewonderenswaard is, dat de koekoek daar juist het meest de nesten van de grauwe klauwier uitkiest als bergplaats voor haar ei. Hierdoor gaan de broedsels van die klauwieren te gronde, die gelijk men weet, zich gaarne voeden met de nestjongen van andere vogeltjes, en zodoende wordt gezorgd voor een niet te groote vermenigvuldiging van de „doorndraaiers“, die daar in Saksen nog al zeer algemeen schijnen te zijn.

Kleine vogels, zwaluwen, kwikstaarten, hebben het land aan de koekoek; ze vervolgen hem schreeuwend als hij vliegt, waarom hij zich intuschen weinig schijnt te bekommeren. Zou die woede nu ontstaan, omdat ze hem kennen als nestbederver, of wel, zien ze hem voor een roofvogel aan?

Ik zou wel geneigd zijn het laatste te gelooven, want een koekoek lijkt inderdaad, als hij vliegt, veel op een sperwer. Het is bekend, dat kleine vogels de sperwer najagen; men kan dit zeer dikwijls zien; en het is niet onmogelijk dat ze de koekoek voor een sperwer, hun ervvijand, houden en hem daarom vervolgen.

Die gelijkenis heeft aanleiding gegeven tot het

sprookje, dat de koekoek 's winters in een sperwer verandert. Dit is natuurlijk onzin, maar 't is eenigzins te begrijpen, dat onkundigen er aan geloofden of nog gelooven, als men let op de oppervlakkige gelijkenis in kleed en in de wijze van vliegen van beide soorten. De koekoek bezoekt ons in het warme, de sperwer in het koude jaargetijde; men dacht: 't is dezelfde vogel, die 't geheele jaar blijft en alleen maar een beetje zijn uiterlijk wijzigt. Heeft men beide vogels ook maar éénmaal in handen gehad dan weet men voor goed het enorme verschil, dat tusschen hen bestaat.

Al vroeg, lang voor 't eind van de zomer, verlaten de oude koekoeken ons land weer. De eieren zijn gelegd en om de opvoeding der daaruit gekomen jongen behoeven ze zich niet te bekommeren. Niets houdt hen dus tegen van maar weer op reis te gaan. Einde Juli en begin Augustus trekken ze weg. De jongen echter, die nog tijd nodig hebben, om tot volle ontwikkeling te komen, blijven soms tot laat in September, en nemen eerst dan ook de reis naar zuidelijker landen aan.

Wij roepen hun gaarne een: tot weerziens, toe.

Bezien wij nu even onze plaat: een nachtegalenpaartje heeft zich in 't bosch een stil, verborgen plekje uitgezocht, om zijn tijdelijke kleine woning in te richten. Met zorg zijn de materialen daarvoor verzameld en met niet minder zorg zijn die tot een nestje gemaakt, dat een gemakkelijke ligplaats zal zijn eerst voor de eitjes en daarna voor de jonge nachtegaaltjes. Met ijver en trouw bewaken beide ouders hun aardig verblijf. Maar o schrik! Wat is dat voor een groote bullebak, die daar op eens vlak bij verschijnt? De nachtegalel zijn als versteend; is 't een gevreesde roofvogel of ander ondie? Ze weten 't niet, maar ze schijnen wel te begrijpen, dat hun een onheil dreigt. Wacht maar, kleine nachtegalel, 't onheil zal wel komen; de koekoek, want dat is de naam van de rustverstoorder, zal u zelf wel niet deren, maar hij heeft uw nest gevonden en zal u bespieden en uw gangen nagaan, en als ge even afwezig zijt en uw versch gelegde eitjes voor een wijle verlaten hebt, komt hij, of liever zij, stil aan en legt haar eigen ei bij de uwe, en dat wil zeggen, dat uw eigen kroost, waarvoor ge zoo zorgzaam gebouwd hebt, verloren zal zijn. In plaats daarvan zult ge een vraatzuchtig, lomp, groot beest moeten voeden, dat later op zijn beurt weer andere nachtegalelparen de schrik op 't lijf zal jagen en hun broedsel zal verstoren!

Ja, die nachtegalel, als ik daarover denk, dan bekruipt mij weer het heimwee naar mijn vroegere buitenplaats te Lisse. Onder de menigte vogels, die daar voorkwamen, waren de nachtegalel mij zeker niet 't minst lief. De prachtige concerten, die ik

daar genoot, gratis nog wel, zal ik niet licht vergeten. Luister maar eens naar de namen van de verschillende executanten; nummer één: de nachtegaal, overdag eerste viool in 't orkest en 's nachts solist; de tuinfluit, de zanglijster (deze beide in tal van exemplaren), de merel, de vink, de fitis, het roodborstje en een menigte „dii minores.” Werd met verlangen naar de komst van vriend koekoek uitgezien (die vervulde, 't is waar ook, een belangrijke partij in de symphonie), met nog meer ongeduld werd philomeel verbeid, want als die verscheen, werd de muziek eerst recht mooi.

De nachtegaal komt bij ons aan in de tweede helft van April, meestal in de derde week van die maand, volgens mijn data; eerst komen de mannetjes, enkele dagen later de wijfjes. Soms ook komen ze vroeger, zooals bijv. in 1894, toen de koekoek ook veel eerder dan gewoonlijk verscheen. Ik hoorde in dat jaar de eerste nachtegaal op 9 April.

In dat seizoen is het hakhout nog kaal en kan men de zanger gemakkelijk te zien krijgen, en wel dikwijls van zeer nabij, want schuw is hij volstrekt niet. Als zoo'n nachtegaal niet gestoord wordt, kan hij zeer lang achtereen op hetzelfde takje blijven zitten en rustig doorzingen. Het is een heerlijk genot, om er naar te luisteren.

Het pakje, dat onze vriend draagt is al zeer eenvoudig: bruin van boven, grijsachtig van onderen, terwijl de staart eenigzins rosachtig is; de oogen zijn groot en zeer mooi, en de bouw is slank en sierlijk. Hij houdt zich meestal op in dicht hakhout, niet hoog van de grond.

Wie nu meenen zou, dat men zijn nest op de takken in dat hout moet zoeken, zou zich erg vergissen. De nachtegaal maakt een nest op de grond en weet het goed te verbergen, vooral doordat hij voor de bouw er van materialen gebruikt, die in 't rond voor 't grijpen liggen, zoodat het nest in kleur niet afwijkt van de omgeving. Hij neemt eenvoudig dorre bladeren, vooral eikenbladeren, en voorziet de nestholte van vezels en pluïsjes, waarop de 4 tot 5 kleine, groenachtig grijze, soms eenigzins gewolke eitjes komen te liggen.

Men kan wel twintigmaal en meer vlak voorbij het nest loopen zonder het te zien, te meer omdat het meestal tegen een dikke stronk aan ligt. Wanneer het wijfje broedt, ziet men haar ook niet licht door haar bruine kleur, die eveneens precies in de omgeving past. Zij verraadde zich echter wel door haar groot, levendig oog.

Ik heb indertijd op mijn buiten tal van nachtegalel nesten gevonden, maar altijd bij toeval, want ik zocht er nooit naar. Als ik een mannetje waarnam, dat steeds in dezelfde buurt zong, wist ik natuurlijk, dat daar een nest moest wezen, maar ik

liet de arme vogels stil begaan en had ze niet gaarne gestoord.

Soms, ja dikwijls, ligt het nest vlak bij een pad, en in dat geval ontdekte ik het meestal van zelf. Zoo was er langs de muur van de moestuin een zeer smalle streep hakhout, waarlangs een druk belopen pad leidde. Dit smalle strookje kozen de nachtegale menigmaal uit voor broedplaats. Om het voorbijloopen van menschen of kinderen gaf het broedende wijfje niets; ze bleef stil zitten, en volgde alleen met de oogen de voorbijgangers.

Ge kunt begrijpen, hoe ik die nestjes spaarde, ja bewaakte. Ik voerde een geweldige oorlog tegen alle nestenroovers: wezels, katten, vlaamsche gaaien, al dat ontuig werd meedoogenloos doodgeschoten, en ik geloof wel, dat ik mijn groote vogelrijkdom voor een goed deel aan die strenge maatregelen te danken had. Ik bezat alleen niet de moed, om de koekoeken te weren, daarvoor waren ze mij te lief.

Er liepen in de tuin ook kippen rond, die de fatale gewoonte hadden, om liever haar eieren in 't bosch te deponeeren dan ze fatsoenlijk te bergen in de expresselijk daartoe ingerichte fraaie hokken. Onverwachts vond men dan zoo'n kippenest en dat werd natuurlijk wél uitgehaald. Maar eens gebeurde mij daarmee iets grappigs. Ik zag een partijtje kippen-eieren netjes bij elkaar geschikt liggen in het bovenvermelde strookje bosch; mij bukkend om ze op te rapen, vond ik tot mijn verwondering tegen het kippenest aangedrukt, een nachtegaleverblijf met

een paar eitjes er in! Die buurschap vond ik minder gewenscht, althans voor de nachtegaal; zulk een „dos-à-dos” kon wel eens slecht afloopen voor de minst sterke partij, en daarom vernietigde ik het kippenest geheel en al en had later de voldoening, dat het met het broedsel nachtegale perfect afliep.

Gedurende de broedtijd zingt het mannetje ijverig, zeker met het doel, om het wijfje bij haar wel wat eentonig werk, waarbij hij haar nu en dan aflöst, eenige afleiding te bezorgen; maar zijn eenmaal de jongen uitgekomen, dan is er voor de muziek niet veel tijd meer, en heeft het mannetje heel wat te doen, om voedsel voor hen te zoeken. Nu en dan slechts schiet er tijd over voor een liedje.

Met St. Jan is 't met de nachtegaalzang geheel uit. Men verneemt van hem dan niet meer dan een onaangenaam knarsend geluid dat ongeveer klinkt als „Karr” en meest voorafgegaan wordt door een andere toon die als „Wiett” luidt. Van nachtelijke solo's is al lang geen sprake meer. Och! 't genot kan ook niet altoos duren, en wij blijven de nachtegale intusschen hartelijk dankbaar voor hun schoon gezang, waarop ze ons twee maanden lang vergast hebben. Wanneer ze met September de koffers pakken, om een reisje naar Afrika te ondernemen, roepen we hun toe: „vergeet ons niet en verzuimt niet aanstaande jaar bij ons terug te keeren.”

MR. R. BARON SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG.

Doorn, 19 Maart, 1897.

DE MUURBLOEM.

(*Cheiranthus Cheiri*).

Het is een heldere voorjaarsmorgen; boom en struik staan in bruidstooi; de leeuwrik, hoog opstijgend uit de weide, jubelt zijn lied in de blauwe lucht! Wilt ge me vergezellen, lezer, naar Haarlems omstreken? Maar, let wel, ik zal u niet voeren naar de bollenkweekerijen, waaraan de stad hare beroemdheid dankt; niet naar de hyacinthen — en tulpenvelden, die, als mozaiëken vol gloeiende kleurenpracht, zich afteekenen tegen den ontluidenden boschzoom aan den voet der duinen. Zij bekoren me niet, die stijve planten, in lange rijen, kleur bij kleur, tot vakken vereenigd, als soldaten van éénzelfde regiment op de parade. Mij trekken veel meer Flora's eenvoudige kinderen aan, die groeien en bloeien langs velden en wegen, langs slootkanten en in 't kreupelhout. Zij worden niet gekweekt en gekoesterd; geen rietmat dekt ze als de nachtvorst over de landen strijkt, geen zorgende

hand besproeit ze, als de zon de bladeren zengt. En toch bieden ze ons hun bloemenschat zóó rijk en weelderig, als werden ook aan hen alle zorgen besteed. Zij leven echter niet voor de groote massa: die gaat hen achteloos voorbij, spreekt minachtend van „onkruid”; doch ze zijn het heiligdom van den waren plantenliefhebber, die geen waarde hecht aan verblindende kleuren of grootheid van vormen, door kweeking verkregen, maar die alles lief heeft, wat moeder natuur hem uit haren onuitputtelijken rijkdom te aanschouwen geeft. Aan zulke planten, aan „in 't wild groeiende” is de strek om Haarlem bijzonder rijk. Daar schuilt de Eereprijs met hare diep-blauwe bloempjes onder 't hooge gras, waar-tusschen als groote witte sterren de Vogelmelk schittert, — daar bloeit in rijken overvloed de Hondsdraf, laag bij den grond, zooals 't bescheidenen betaamt, terwijl de witte Ganzebloem gracieus op